

vs 30 niet optreden of functionneeren als diakenen bij de ontvangst der gaven uit Antiochië voor de armen te Jeruzalem, Hand. 11: 27-30. Ook zou ik gaarne de wijze van „samenwerking“ nader aangegeven en uitgewerkt hebben gezien. Moeten daartoe de diakenen steeds ter kerkeraadsvergadering wezen om eventueel advies te geven, en aan den anderen kant predikanten en ouderlingen altoos ter vergadering der diakenen voor mogelijk advies? Ook alzo blijven hier dus vragen. Maar we zijn prof. Deddens dankbaar voor zijne belangrijke studie, die we zeer ter kennisneming aanbevelen.

S. GREIJLDANUS.

„Het Woord Gods in den Brief aan de Hebreërs“, door C. Veenhof. D. H. Littooij Azn, Terneuzen. 1946.

Deze rede, waarmede prof. Veenhof zijn hoogerleeraarschap aan de Theologische School te Kampen aanvaardde op 19 Juni 1946, verschijnt nu eerst in druk, doordat de Heer A. Littooij D. Hzn, die haar uitgegeven zou, spoedig na ontvangst der copie stierf, en er toen eerst regelingen getroffen moesten worden voor de voortzetting dezer uitgeverij, maar zij heeft daarmee niets van haar actualiteit verloren. Dit is een rede, die hare waarde blijft behouden, zoodat ieder, die voortaan over den brief aan de Hebreërs spreken of schrijven gaat, of daaruit wil preeken, goed zal doen eerst haar weer in te zien en door te lezen. Zij gaat na, hoe in dezen brief over het woord of spreken Gods gesproken wordt, en wat daarvan telkens gezegd wordt in de verschillende hoofdstukken en op de onderscheiden plaatsen. Zoo komen ter sprake Gods belofte en haar inhoud en vervulling, of ook niet-vervulling bij ongeloof, Hebr. 4: 19, diathese of beschikking, de kracht van Gods Woord, enz., en dit alles ook in tegenstelling met roomsche, doopersche, Lutherische, Barthiaansche leeringen. Prof. Veenhof beroept zich, vooral in de A n t e e k e n i n g e n achter deze rede, veel op Calvijn. Uiteraard worden in deze rede zakelijk ook behandeld de dogmatische verschillen in de Gereformeerde Kerken sedert 1942, waardoor deze rede, van hoe duurzame waarde ook, tevens zeer actueel is. Vooral moge daarvoor gewen worden op de A n t e e k e n i n g e n 16, 30, 42, waarin Calvijn's uiteenzettingen over verbond, belofte, ratum of rechtsgeldig, sacramentsinwerking enz. worden medegedeeld, en waaruit zoo duidelijk te zien is, hoe ver H.H. J. Ridderbos, Aalders, Groshede, Berkouwer e.a. met hun uit- en inwendige zijde van het verbond, verbond en verschijning van het verbond, vollen en niet-vollen doop e.d.g. afwijken van de uitleggingen van Calvijn, en dat zij in dezen van Calvijn weinig of niets schijnen te weten.

Deze rede is dus een belangrijke publicatie. En zij laat zich aangenaam lezen.

S. GREIJLDANUS.

„Nederlandsche wereldreizigers“, door J. van Hulzen. J. H. Kok N.V., Kampen. 1947.

In prettigen verhaaltrant vertelt de Schrijver in dit boek van de groote en moeilijke reizen onzer voorvaders in het laatste der 16e, en het begin der 17e eeuw naar Indië, noordwaarts en zuidwaarts, en van nog een vaart in de 18e eeuw, en van drie luchtreizen door Nederlanders naar Indië in deze 20e eeuw. Hij schetst de tochten van Willem van Rubroek, J. H. van Linschoten, W. Barents en J. van Heemskerk, C. v. Houtman, D. de Vries, A. Tasman, J. Roggeveen, A. N. J. Thomassen à Thuessink v. d. Hoop e.a., D. C. M. Hettterschij, K. v. Parmentier, en doet dat op onderhoudende, tot lezen uitlokkende, manier. In dit boek is het aangename met het nuttige verbonden, het leerrijke van den inhoud, met het genoegelijke van de wijze waarop die inhoud wordt medegedeeld. Gaarne wensch ik het vele lezers.

S. GREIJLDANUS.

Kerkelijke beroeringen te Gouda.

In dit werkje deelt de Heer I. C. Kamer de kerkelijke moeiten te Gouda in 1892 en later, en nu in de laatste jaren, mede. Als zoodanig is het een niet onbelangrijk document voor de tegenwoordige kerkgeschiedenis. De H. Knoop schreef een woord ter inleiding, waarin hij o.m. zegt: „Het is een eentonige geschiedenis, want zij is in alle kerken bijna precies eender: inferieure middelen, gekonkel achter de schermen, intriges, slappe dominees, die uitrekenen aan welken kant het voordeel is, besluiten van het formaat: ik zie wat jij niet ziet, verkrachting van het recht, aanranding van de waarheid, schorsing in het ambt van getrouwe dienstknechten, die door hun Heer en Koning niet geschorst worden, enz. enz. Ook in Gouda. Om voor te huijveren. Maar dan door Gods genade óók: Reformatie in gehoorzaamheid aan het Woord des Heeren. Ook in Gouda. Om voor te danken“.

Er zijn van dit werkje nog eenige exemplaren verkrijgbaar à f 0.50, bij den Heer I. C. Kamer, Krugerslaan 54, Gouda.

S. GREIJLDANUS.

„Het pad des levens“, door dr. F. L. Bos. Guido de Bres, 's Gravenhage. 1947.

In dit boekje worden omtrent „het pad des levens“ of den weg ter zaligheid, of de leer der waarheid van Gods Woord, een 166 vragen gesteld, waarop de antwoorden zooveel mogelijk gegeven worden uit aanhalingen van den Heidelbergischen Catechismus, Nederlandsche Geloofsbelijdenis, Dordtsche Leerregels, Doopsformulier, Kerkorde, en met Schriftplaatsen. Gedurig worden dan nog korte opmerkingen er bij gesteld. Dit boekje lijkt mij uitzonderend geschikt ter aanvulling en toelichting bij het gebruik van den Heidelbergischen Catechismus. Ik zou het diens plaats op de catechisatie als leerboek niet willen laten verdringen.

Dat God Zich als de opperste kunstenaar in Zijn werk uitleeft, blz. 5, komt mij minder gepast uitgedrukt voor. Gods praedestinatie omvat meer dan enkel verkiezing en verwerping, blz. 11. Dat men in K.O., art. 56 het „zoo haast mogelijk“ niet „pressen“ moet, ben ik met dr. F. L. Bos wel eens. Maar tegen zijne opmerking desbetreffende, blz. 54, zou ik willen stellen, dat men van uit de beteekenis en waarde van doop en doopsbediening behoort te redeneeren.

S. GREIJLDANUS.

„Valsche profetie“, door A. Zijlstra. Erven A. de Jager, Groningen. 1947.

Dit is een referaat, gehouden op een ouderlingenconferentie te Groningen, waarin de Heer A. Zijlstra eerst kort aangeeft, wat valsche profetie is, n.l. gedachten uit het eigen menschelijk hart, vermengd met wat God in Zijn Woord openbaart, en waarin hij vervolgens nagaat de uitingen en voorstellingen der valsche profetie in de onderscheiden wijsgeerige en godsdienstige voorstellingen van mannen als Kant, Hegel, Schleiermacher, Kierkegaard, K. Barth, e.a., der vorige en van deze eeuw. De mensch, zijn rede, gevoel, innerlijk leven, wordt daarbij als uitgangspunt genomen, of in het middelpunt gesteld, en het Woord Gods verlaten, of verdraaid. In beknopte vorm biedt dit referaat zeer veel. Gaarne beveel ik zijne lezing en bestudeering aan.

S. GREIJLDANUS.

„Jij..... Gods kind“ door P. C. van Wijk. J. Boersma - Enschede.

Leer ons volk zijn doop verstaan, vermaande J. A. Wormser. En dat is metterdaad zeer noodig, dat degenen die naar Gods ordinantie gedoopt zijn, verstaan, wat hun doop voor hen persoonlijk van Godswege beteekent. Naar de bepaling der synodocratische vergaderingen te Utrecht en Zwolle is dat voor zeer velen, of de meesten weinig of niets. Dan komt God met Zijne verzekering: Ik ben uw God, en met Zijne onvoorwaardelijke belofte van heil, alleen tot Zijn uitverkorenen ten eeuwigen leven, en Zijn wedergeborenen. En wie weet, wie dat zijn? En omtrent zichzelf kan men telkens twifelen. Dan moet de zekerheidsgrond rusten in het eigen waarnemen van innerlijke blijken of kenteekenen van wedergeboorte en verkiezing. Daarop moet dan ook rusten de meening of de wetenschap, dat men zelf van Godswege gedoopt is, en de verzekering: Ik ben uw God; en die heilstoezegging, ontving. En moet die meening of wetenschap rusten op genoemde innerlijke waarneming. Dan heeft de doop ook voor dezen geen groote, althans geen grondslag leggende beteekenis. En voor de anderen is hij slechts een menschelijke besprenging met water, zonder die Goddelijke verzekering en heilstoezegging. Dus noch geschikt om te vertroosten het verslagen hart, noch om te waarschuwen het weerbarstige gemoed.

Zoo noodig is het daarom ook, dat tegen deze geheel averechtsche, onbijbelsche voorstelling, de Schriftuurlijke waarheid van den doop uiteengezet en aan het volk geleerd wordt, te beginnen ook wel met de kinderen. In bovengenoemd boekje heeft de heer P. C. van Wijk dit laatste op eenvoudige en veelzins gelukkige wijze gedaan. Van harte kan ik daarom dit werkje aanbevelen, ook al zou ik misschien mij zelf wel eens een weinig anders uitgedrukt hebben. De G. van Dooren schreef een goed woord „Ter inleiding“.

S. GREIJLDANUS.

Dr C. van Gelderen, Koningen III (Korte Verklaring). Kok, Kampen. 1947.

Wijlen prof. Van Gelderen heeft het derde deel van zijn verklaring op Koningen, omvattende de hoofdstukken 2 Kon. 5-17, nog geheel voor den druk kunnen gereed maken. Prof. Gispens verzorgde slechts de correctie.

Ook dit deel is karakteristiek voor de methode van den schrijver. We vinden hier vereenigd alle kenmerken, die de commentaren van prof. Van Gelderen zoo bijzonder aantrekkelijk maken: ontzaglijke nauwkeurigheid, voorzichtigheid, verwerking van 't archeologisch materiaal. En prof. Van Gelderen bezat wel bij uitstek de gave dit alles in zulk een vorm te gieten, dat 't geen seconde saai of droog wordt. Wie zich het

werkprogram herinnert, dat blijkens de voorrede van den Amos-commentaar in 1933 den schrijver voor oogen stond, betreurt 't diep, dat de voltooiing ervan aan prof. Van Gelderen niet gegeven was. Des te meer is hij dankbaar, dat in ieder geval dit deel nog door hem beëindigd is kunnen worden.

Natuurlijk zijn er plaatsen, waar men de geboden exegese in twijfel kan trekken. Als bezwaar tegen de bewerking der historische boeken in deze serie heb ik persoonlijk altijd, dat de „theologische“ exegese niet voldoende tot haar recht komt. In dat opzicht heeft ook dit deel me niet heelmaal bevredigd.

Overigens van harte aanbevelen.

B. H.

Amice frater.

Wij moeten nu wat met elkander praten over de nieuwe vinding in ons gereformeerde leven: n.l. de pluriformiteit van de belijdenis. Wij maakten reeds kennis met de pluriformiteit der kerk. Volgt de pluriformiteit der belijdenis. Volgt onvermijdelijk de pluriformiteit van de ons geopenbaarde waarheid.

Het is daarom, dat wij deze vinding ter dege moeten bezien. En dat kan, zonder dat wij den blik richten naar de eene zijde, de synodocratische, want de andere, die der vrijmaking, is er even sterk bij betrokken. Wij behoeven elkander dus hier over en weer niets te verwijten. Veeleer bidden, of wij over en weer ons mogen verootmoedigen, opdat wij dicht mogen blijven bij het Woord van God en den eisch, dien dit ons stelt.

Hier dreigt ons iets heel ergs te overkomen, al weer aan weerszijden van de scheur in het kerkelijk leven. Iets dat erger is dan die scheur zelve.

Maar laat mij eerst iets over die pluriformiteit van ons belijden verhalen.

Het is de Spier, die daaromtrent, uitgaand van de gegevens der Calvinistische filosofie, de wijsbegeerte der wetsidee, een opstel heeft geschreven in „Bezinning“. Dr. Popma sprak er van in het bekende studentenblad. Mij werd een studie van dr. Schippers toegezonden, waarin het probleem weer in verband met de Vrije Universiteit werd behandeld.

Wat wil men nu? Men wil de belijdenis der kerk, die toch niets anders is, dan wat de kerk der Reformatie belijdt omtrent den vollen inhoud van het Woord Gods, en ook alleen gezag heeft, zoolang wij over haar kunnen spreken als over de geopenbaarde waarheid, louter zien als kerkelijke belijdenis, geldend in haar geheel alleen voor het levensverband, dat wij kerk noemen. Een belijdenis, die zeker wel heel ons leven beheerscht, maar die toch nimmer in eenig levensverband, „buiten de kerk“ in haar geheel kan gelden. Zij is ruimer dan wat men in die andere levensverbanden behoeft te belijden; men kan er steeds met minder toe, maar anderzijds vragen die andere levensverbanden een nauwkeuriger omschrijven voor het eigen belijden, een specifieke afbakening, een nadere ontvouwing van de beginselen die daar zullen heerschen.

Men zou kunnen zeggen: die belijdenis der kerk is, zoo gauw wij er mee in het gewone leven „buiten de kerk“ komen, te klein voor tafellaken en te groot voor servet.

Wij moeten dus breken met onze gewoonte, n.l. te belijden, dat voor al onze actie, op allerlei gebied ten grondslag liggen: de drie formulieren van eenigheid, de belijdenis van de kerk der Reformatie.

Elk levensverband moet zijn eigen confessie hebben naar den aard van dat verband, gestempeld, dus beheerscht door dat verband; maar zulke confessie moet niet worden opgesteld, zonder dat wij nauwkeurig rekening houden met wat de kerk belijdt voor haar „terrein“.

Voor ik nu nader op deze nieuwe vinding inga, is het van belang te zien naar de aanleiding tot dit betoogen.

Is ds Spier blijv. bij de studie van de wijsbegeerte der wetsidee op een goeden dag tot de conclusie gekomen, dat wij ons inzake de beteekenis van de belijdenis der kerk steeds op een dwaalspoor hebben bevonden, en gaat hij nu — los van het dagelijksch gebeuren — ons daaromtrent een theoretisch beeld geven?

Zoo is het niet. Want aanstonds wordt deze vinding betrokken op het practische leven. Ja, wij mogen gerust zeggen, en dit zonder eenig verwijt, dat juist de kerkstrijd den geest des wijsgeerigen onderzoeks of van theologisch beschouwen aan weerszijden van de scheur heeft wakker geroepen. Want wij willen dan de gevolgen van hetgeen in de kerk geschiedde voor heel ons leven, in al die andere „levensverbanden“ keeren.

Daarop richt zich dan de steeds goede bedoeling, maar vreeselijk gevaarlijke redeneering en handeling.

De Spier zegt het zonder omwegen, dat het zoo is. Hij verklaart, dat wij geen vereenigingen moeten hebben op de basis van de drie formulieren van eenigheid. Waarom niet? Omdat de drie formulieren van eenigheid kerkelijke symbolen zijn, niet bedoeld voor buitenkerkelijk gebruik. Immers deze formulieren bevat-